

Проблеми комплектування та використання довідково-бібліографічного фонду

ДБФ – складник спеціалізованої частини книжкових зібрань Бібліотеки, до якої включені найцінніші інформаційні документи з метою їх подальшого впорядкування та оперативного задоволення інформаційних запитів користувачів.

Фонд довідкових й бібліографічних видань – база довідково-бібліографічного обслуговування різних категорій користувачів НБУВ, органів державної влади та управління, наукових установ і організацій країни, колективних та індивідуальних абонентів.

На основі ДБФ надається допомога читачам й абонентам, котрі щодня звертаються до Бібліотеки, щоб одержати різноманітну інформацію про книги, періодичні видання, факти, події, необхідні для наукової та практичної роботи, самоосвіти, задоволення культурних і духовних потреб. Зміст фонду зумовлюється профілем комплектування НБУВ, складом читачів, вивченням їх інтересів і запитів.

Протягом багатьох десятиріч разом із формуванням Бібліотеки поповнювався й єдиний ДБФ, який вважається одним з головних ресурсів інформаційно-пошукової системи НБУВ, засобом фактографічного, бібліографічного пошуку та бібліографічного інформування.

Основу фонду Бібліотеки складають бібліографічні інформаційні посібники й довідники. До цього всеохопного зібрання вітчизняних і зарубіжних видань входять матеріали законодавчих й виконавчих органів влади України, політичних та громадських організацій, наукових установ. У його складі основні універсальні і галузеві енциклопедії й довідники, енциклопедичні словники; довідники організацій, установ; статистичні біографічні та бібліографічні довідники; тлумачні і мовні словники; видання національної, рекомендаційної бібліографії, міжгалузеві й галузеві ретроспективні науково-допоміжні покажчики тощо.

Однією з необхідних умов забезпечення повноцінного комплектування є достатньо повна й оперативна інформація про видавничу продукцію. З цією метою систематично переглядаються плани вітчизняних видавництв та зарубіжжя: «Нові видання України», «Books in Print», літописи книг Росії й України, газети «Книжное обозрение», «Ex libris» («Книжное обозрение «Независимой газеты»), «Деловой мир», «Книжковий світ» та ін., вивчаються видавничі каталоги провідних фірм світу: EBSCO, Springer, Swets, Academic Press, які видаються також на CD-ROM і доступні в он-лайнному режимі.

Проводиться спільна робота з відділами комплектування, подаються заявки щодо поповнення ДБФ новими виданнями відповідного профілю, БД на CD-ROM. ДБФ поповнюється, згідно з «Профілем комплектування», шляхом надходження обов'язкового примірника видань країни, у спосіб передплати, купівлі в книготорговельній мережі, МКО, придбання через Центральний колектор наукових бібліотек (Росія), одержання подарунків, докомплектування з допомогою обмінно-резервних фондів власної та інших бібліотек.

Але система інформаційного забезпечення поточного комплектування не відповідає сьогоднішнім потребам: оскільки не всі видавництва випускають свої тематичні плани, отримати повну та достовірну інформацію про книжкову продукцію, яка готується до випуску або вже вийшла з друку, досить складно.

Істотну роль у формуванні фонду має відіграти прийнятий у 1999 р. Закон України «Про обов'язковий примірник документів».

Введення національних валют, проблеми неплатежів призвели до суттєвого скорочення обсягу й репертуару нових надходжень довідкових та бібліографічних видань країн близького зарубіжжя. Виникли значні труднощі з поповненням фонду Бібліотеки бібліографічною продукцією країн СНД. Якщо видання таких установ, як «ВИНИТИ», «ИНИОН» Російської Академії Наук чи інших інформаційних центрів ще можна передплатити, то бібліографічні видання, підготовлені бібліотеками Росії та інших країн близького зарубіжжя, надходять далеко не в повному обсязі. Складно придбати

відомчі малотиражні бібліографічні видання, оскільки інформація про їх випуск практично відсутня. Не завжди вони відображаються у літописах – або з великим запізненням, коли купити їх вже неможливо.

Обмін малотиражними документами є одним з найефективніших джерел заповнення лакун у комплектуванні бібліографічного фонду. Аналіз стану його комплектування новими виданнями за останні роки свідчить про скорочення приросту фонду. Наприклад, якщо протягом 1991 р. відділ ДБО поповнився 5410 довідковими та бібліографічними виданнями, то вже протягом 1992 р. надійшло 3558 видань, у 1997 р. – лише 2829, у 1998 р. – 3565.

Проблеми комплектування ДБФ виданнями країн СНД потрібно розв'язувати на міждержавному рівні шляхом встановлення дво- та багатосторонніх угод щодо обміну обов'язковими примірниками творів друку і документами на електронних носіях.

Україна напружена ситуація виникла через відсутність валютних асигнувань щодо поповнення фонду зарубіжними довідковими та бібліографічними виданнями країн далекого зарубіжжя. Нині основним джерелом комплектування іноземних видань є МКО.

При цьому враховується склад і зміст підсобних фондів обслуговуючих відділів Бібліотеки. Довідково-інформаційні фонди структурних підрозділів доповнюють основний ДБФ. Кожний спеціалізований зал з обслуговування читачів відповідно за профілем включає в свій фонд видання з питань бібліотекознавства та книгознавства, довідники вузькопрофільного й спеціального характеру із суспільних та гуманітарних, природничих, технічних наук, інформаційні видання з окремих аспектів медицини й сільського господарства.

На базі ДБФ здійснюється бібліотечно-бібліографічне обслуговування читачів Бібліотеки, надсилаються письмові довідки позаміським кореспондентам з віддалених куточків країни та зарубіжжя.

Аналіз ДБО свідчить, що за 1998 р. фондом читального залу відділу користувалося 24253 читача, яким було видано 239635 прим. довідкових й бібліографічних видань, у тому числі 3306 іноземних. Вони також отримали 6519 усних бібліографічних довідок.

Сучасні автоматизовані системи відкривають нові можливості для підвищення ефективності використання великих об'ємів інформації, яка надається бібліографічними та довідковими повнотекстовими, фактографічними БД на CD-ROM.

Бібліографічні реферативні БД стають дедалі важливішими IP, базою оперативного бібліографічного обслуговування, значущою частиною ДБФ, що є одним із вирішальних складників інформаційної бази суспільства, основою інформаційного обміну, необхідним фактором координації і взаємодії бібліотечних фондів, розкриває зміст документального потоку, котрий знаходиться за межами Бібліотеки, й тим самим відкриває доступ до світових інформаційних ресурсів.

Задоволення інформаційних запитів читачів установи потребує оперативного, цілеспрямованого, якісного та координованого формування ДБФ з максимально можливою повнотою.

Поновлення системи перспективного інформування випуску літератури в законодавчому порядку, підтримка держави щодо контролю за надходженням обов'язкового примірника, гарантоване стабільне фінансове забезпечення могли б суттєво поліпшити стан комплектування ДБФ Бібліотеки.

¹ Про обов'язковий примірник документів: Закон України, 9 квіт. 1999р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 18. – С. 36–40.

² Добко Т. В. Інформаційні ресурси довідково-бібліографічного обслуговування: стан та проблеми використання // Бібліографознавство: теорія і практика: Зб. наук. праць. – К., 1997. – С. 46–56.

³ Добко Т. В. Формування довідково-бібліографічного фонду наукової бібліотеки // Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки: Тези доповідей Міжнар. наук. конф., Київ, 8–10 жовт. 1996 р. – К., 1996. – С. 59–61.

⁴ Звіт про діяльність Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського і бібліотек наукових установ Національної академії наук України за 1991–1998 рр. / НБУВ – К., 1992–1999 р.

⁵ Звіт про роботу Відділу довідково-бібліографічного обслуговування читачів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського за 1998 р. [Архів НБУВ].

⁶ Комплектование справочно-библиографического фонда универсальной научной библиотеки: Метод. рекомендации / ГБЛ; Сост.: О. М. Тюрина и др. – М., 1986. – 39 с.

⁷ Павлова Л. П. Формирование книжных фондов научных библиотек // Сов. библиотековедение. – 1991. – № 1. –

C. 90-91.